

2. Секретар Академије г. А. Белић прочитао је приступну академску беседу г. д-ра Станоја Станојевића „Постанак српског народа“.

3. Претседник Академије проглашава г. Станојевића за правога члана Српске краљевске академије овим говором:

„Господо Академици,

Од првог освита XVIII века до наших дана прошла је наша историографија кроз разне мене. Чувену хронику своју, која ће као знаменито историско дело у даљем развиту наше модерне историографије ући у саме основе њезине, писао је Гроф Ђорђе Бранковић на прелому XVII и XVIII века. Необјављена и чувана у архиви Српске патријаршије у Сремским Карловцима, та је хроника остала непозната ширим круговима онога времена и њезини велики утицаји осетили су се тек у познатој Рајићевој Историји с краја XVIII века. Али ни ова историја, ни концепцијом ни обрадом својом, није обогатила нашу историографију ни једним новим принципом и ни једном новом методом.

Иако Рајић није традицију народну признавао као историски извор, он је ипак слушајући се без довољне критике и уз то и врло малим бројем извора за историју српскога на-

рода у средњем веку, и сам запао у опасну мрежу традиција и њихови утицаји виде се и у његовој историји. Али се они исто тако осећају и у свима српским историјама све до седамдесетих година прошлога века, и чак и у онима, чији су писци оштро били нападали Рајића.

Међутим не треба прећутати и треба рећи, да су наши људи окупљени у Матици српској и у Друштву српске словесности већ у првој половини XIX века тежили за тим да се историја не пише и не приказује по народној традицији, већ по изворима и онако каква је заиста и била.

Год. 1847 учинио је доктор Јанко Шафарик Друштву српске словесности своје „Предложено о начину како би Србљи могли добити своју историју“ и у том Предложенију своје каже он и ово: „Срби немају још нити славу своју стародревну прошлост, нити пак историју новог времена у таквом виду у рукама, као што би требало, и све оно што је досад рађено и издано у овој струци, од страни и од домаћи или је пристрасно, и за неке особите цјели и намјере описано, или је кратко несавршено, погрјешкама изпуњено“...

Знали су дакле наши стари да наша историографија не ваља и знали су они да је и по изворима треба писати, али у оно време

није била лака ствар и пронаћи и исписати, и издати и интерпретирати те изворе. А друго, наш национализам тога времена толико је набујао са великих тековина које је извојевала наша народна револуција у првој четврти XIX века, да су се традиције о народној прошлости и слави и политичкој и културној моћи њезиној претвориле у праве народне светиње у које нико није смео дирнути.

У пароксизму тог национализма ко је смео јавно рећи да Вук Бранковић није издао цара Лазара на Косову; или ко је смео писати да краљ Вукашин није убио цара Уроша или смео рећи, да Црна Гора кроз све векове робовања народнога Турцима није одржала своју националну и државну самосталност?! Па ипак с краја седамдесетих година прошлога века почели су самоуци историци Иларион Руварац и Љубомир Ковачевић критички и по изворима обрађивати и та, за народни понос толико везана, питања. У борби која се тада често и с великом заостреношћу водила између Руварца и Ковачевића, с једне, и присталица традиција с друге стране, стварали су се принципи критичке школе српске историографије и Руварац и Ковачевић, изашавци из

те борбе као победници, посташе оснивачи те школе. По својим погледима тој су школи припадали у то време и Стојан Новаковић и Чедомиљ Мијатовић, али они у љуте борбе око стварања њезина нису улазили.

Одмах после коначне победе принципа критичке школе јавило се у нашој историографији млађе коло наших историка, одушевљених присталица Руварчевих и Ковачевићевих. И кад је 1905 године Руварац умро, тада је на гробу његову у Фрушкој Гори, на догледу Београду, пред његовим ковчегом још непокопаним прота Јован Вучковић рекао ове лепе речи: „...А поносна Авала надвила главу упирући благодаран поглед на гроб твој... Тамо ће деца твоја освојити катедре у Академији и у Универзитету. Благо теби!“... Није ли, Господо Академици, и ова свечана седница у којој данас Српска краљевска академија у недра своја прима поклоника Руварчеве мисли, професора Универзитета Станоја Станојевића, потврдила мисао Вучковићеву и није ли зар, с друге стране, Академија и овом приликом показала колико она цени рад оних људи, који су тежећи за истином, својом мисли били слуге њезиних идеала?!

Из огромног низа дела, монографија, студија, есеја и чланака ја ћу поменути само ове радове г. Станоја Станојевића: О склопу Немањине биографије; Die Biographie Stefan Lazarević 's von Konstantin dem Philosophen als Geschichtsquelle; нешто о Јакшићима; Византија и Срби; Историја Српског народа; О Јужним Словенима у VI, VII и VIII веку; Борба за самосталност католичке цркве у Немањинској држави; Студије о српској дипломатици; La civilisation du peuple serbe au Moyen-Âge; За тим есеје о Немањи, о Стевану Првовенчаном, о цару Душану итд.

Осим тога г. Станојевић је радио и у свим другим областима нашега културног живота стварајући у њима знамените споменике нашега духа. Ја ћу поменути само два, који су и по идеји и по труду око њихова стварања, у главном, његово дело. Он је основао Историско друштво у Новоме Саду и он је био иницијатор и организатор онога тешкога и сложенога рада, који је у нашој књижевности изазвао појаву Народне енциклопедије српско-хрватско-словеначке.

Мени је особита и срећа и част да могу у данашњој свечаној седници Српске књижев-

ске академије на основу члана 14 Закона о Академији прогласити г. Станоја Станојевића за правога члана њезиног, додељујући му тим сва права која му по Закону о Академији припадају.